

Kako je Mencejev Matijček prvikrat pušil.

Spisal Fr. G. P. *Spisalan*

I.

Mencejka je bila vdova že več let.

Njen mož Janez je v svojih mladih letih kočijažil pri grofu Auerspergu in tudi ko se je bil priženil na lepo posestvo svoje žene, ni mogel pustiti kočijaškega posla, nego kočijažil je še poslej. Kupil si je lep, lahek voziček, mladega, iskrega konja, čedno zaprego in najboljše jermenje. In vozil je v Ljubljano in še dalje vaško gospodo, učitelja in učiteljico, kaplana, poštarico, Grbičevega študenta, orožniškega četovodjo in sploh vsakogar, ki je imel toliko pod palcem, da mu ni bilo treba hoditi peš po tisti enolični in dolgočasni, brezkončni cesti preko ljubljanskega barja. Pa je bilo res lepo gledati Menceja, kadar je sedel na zelenem, zganjenem »kocu«
spredaj na poskočnem vozičku, z zelenim klobukom, pomaknjenim na desno uho, in s smodko-viržinko v ustih! Čeden mož je bil Mencej: imel je črne, velike, žive oči, rdeč, okrogel obraz, pod nosom močne, lepo zavihane brke in pod klobukom bujne, košate kodre, ki so uhajali na čelo. Bil je velike, čvrste, dobro-rejene rasti in prijaznega vedenja. Hej, prava slast je bila, voziti se z Mencejem! Janez je tlesnil z jezikom, počil z bičem, in vranec je zacepetal, vrteč ušesa in prhaje skozi nosnice, voziček pa je poskakoval po prašni cesti lahko in brez sunkov, prav kakor pleše vitka ladjica po mehkih valovih!

Mencej da ni imel nobenega dobička od svojega kočijaženja: veliko in obširno posestvo je ostalo navadno brez gospodarja, Mencejka je zmagovala delo komaj pri hiši, posli pa so ravnali kakor se jim je ljubilo, lenarili, ležali v senci, se zabavali med seboj ter zanemarjali najnujnejša opravila. Gospodar je posedal po ljubljanskih gostilnicah, pil, igral z gosti na kvarte ali domino, zapravljaj denar ter se vračal skoraj vselej vinjen domov.

Večkrat mu je prigovarjala Mencejka: »Bodi pameten! Misli na svoje otroke, ostani doma in brigaj se za svoje posestvo!« Mencej pa se ni zmenil niti za ženine solze, nego je komaj čakal, da se je oglasil zopet nov »škric«, ki ga je peljal v mesto.

In posestvo je propadalo. Pridelalo se je premalo, začeli so se delati dolгови, in rubežni so bile na dnevnem redu. Janez pa se niti za to ni brigal. Imel je navadno od vina težko glavo, ali pa je spal pod debelo tepko in čakal, kdaj oddrda iznova v lepo Ljubljano, kjer ga čakajo pri Kamničanu veseli pivci in zabavni igralci.

Neko noč pa je pridirjal vranec z razbitim, blatnim vozičkom sam domov. Ko so šli iskat Janeza, so ga našli v globokem, mlakužaste vode polnem jarku — mrtvega. Okolo ust in glave se ga je držal opolzli biček, loček in kolmaž, na temenu pa mu je zijala široka rana. Bržčas je bil vinjeni Mencej zaspal na vozu, konj se je v temi splašil, butil z vozom ob drog brzojavne žice, in Janez je padel na tla, udaril z glavo ob miljski kamen, se nezavesten strkljal po pošeavnem obkrajku v jarek in utonil . . .

II.

Mencejka je poslej sama gospodarila in gospodinjala. Poprodala je nekaj sveta, plačala dolgove in pridno delala, da je poskrbela za svojo družino. Imela je že petero otrok. Jožek je še ležal v zibelki, dva bratca, Mihec in Tonče, sta letala že sama v srajci okolo hiše, Nežika in Matijček pa sta hodila v šolo.

Hvala Bogu, otroci so bili vsi pridni in zdravi — ne, ne, le Matijček, najstarejši sin, je bil poreden potepuh. Zanemarjal je šolo, se klatil po vasi, stikal po gozdu za ptičjimi gnezdi ali pa hodil po vrteh za dobrimi hruškami in jabolkami. Mati je imela dosti žalosti z njim, učitelj pa mnogo jeze in skrbi.

Čudno ni bilo torej, da sta hodila Nežika in Matijček skupaj v isti razred, dasi je bil Matijček tri leta starejši od sestrice. In vendar je bila Nežika najboljša učenka, Matijček pa je navadno sedel v zadnji klopi ali pa je — klečal za pečjo . . . Mati je poizkusila vse, da bi se Matijče poboljšal, ga je kaznovala, da mu ni kupila obleke in črevljev, da je moral stradati, zaprt v hiši, ali pa mu je celo navila ušesa. — Vse ni pomagalo nič! Matijček je bil in ostal poreden potepuh . . .

III.

Nekega dne proti večeru je sedela Nežika na klopi pred hišo, in pred njo je ležal kocasti Murče. Napravila je bila že svojo nalogo, pozibala Joška, da je zaspal, potem pa se je šla v veseli zavesti, da je pridna učenka in poslušna hčerka, pred hišo igrat s prijaznim Murčetom.

Tistega dne Matijčka zopet ni bilo v šolo. A tudi doma ga ni bilo. Ko pa se je začelo mračiti ter so se že začeli ljudje vračati s polja, jo je primahal Matijček bos in gologlav, v raztrganih hlačah in razcefrani srajci po cesti proti domu. Moško je stopal, tiščal obe roki v žepih, po hrbtu pa mu je opletala leno obešena torbica s knjigami in tablico.

Iz ust se mu je kadil dim!

»Joj, Matijček, kaj pa delaš!?« je vzkliknila Nežika prestrašena, in tudi Murče je dvignil svoj kosmati in brkati gobček ter srepro in ostro gledal Matijčka.

»Kadim! — Pušim!« se je odrezal Matijček ter se razkoračil pred sestro. »Ali ne znam? Kakor veliki možje! Hej, glej, kakšne oblake znam delati!«

In pihal, pihal je, da je bil ves v oblakih ter se ponosno smejal . . . Ali kar hipoma je začel bledeti, v glavi se mu je zvrtilo, želodec se je skrčil in ves svet je zaplesal okolo njega.

In Matijček je omahnil poleg Nežike, kašljal, kakor bi se hotel zadaviti, a na obrazu mu je stal mrzel pot.

»Umr! bom, Nežika, umr!« je zajokal, legel na zemljo in ječal.

Tudi Nežika je zajokala.

»Oh, Matijček, nikar ne umri! Kaj ne, da boš odslej vedno priden — kaj ne? Oh, Matijček, vidiš, Bog te je kaznoval, ker nagajaš materi in ne hodiš v šolo!«

»Hu, hu, in sedaj bom umrl in šel v pekel! Hu, hu, hu!«

Nežika je pokleknila poleg bratca in začela jokaje moliti.

»Moli še ti, Matijček, da ozdraviš, moli!« mu je prigovarjala. »Ako obljubiš Bogu, da se poboljšaš, morda vendar ne umreš!«

»Obljubljam — ljubljam, Nežika! Oh, kako me zavija po trebuh! Želodec se mi hoče odtrgati in glava počiti! Moj Bog, umrl bom!«

In Matijček je jokal, ječal, stokal — končno pa se je onesvestil in zaspal . . .

Mencejka je prišla tedaj domov s polja. Pred hišo je našla na tleh ležečega Matijčka, poleg njega pa so na glas jokali Nežika, Mihec in Tonček!

»Matijček je umrl!« je javkala Nežika ter ihtela neutolažno; Mihec in Tonček pa sta jecala:

»Icek mlcal!«

Prestrašila se je za hip tudi Mencejka; ko pa je videla, da blede Matijček diha, ter zapazila poleg njega ležečo in tlečo smodko, je takoj uganila, kaj se je zgodilo.

Pobrala je sina, ga nesla na posteljo ter mu dela na glavo mrzel moker robec. In Nežika je morala vedno iznova namakati robec ter ga polagati bratu na potno čelo.

Črez dve uri pa se je Matijček zopet zavedel. Slab je bil in vstati ni mogel, zakaj mrzlica ga je tresla.

Mati pa mu je dejala: »Vidiš, Matijček, kako te je Bog kaznoval radi tvojega potepuštva in radi tvoje lenobe! Kdor ne uboga, ga tepe nadloga! Malo je manjkalo, pa bi bil sedajle v peklju med samimi hudobci!«

Na glas je zajokal Matijček: »O mati, nikdar več vam ne bom nagajal in tudi v šolo bom hodil! Priden bom in ubogljiv kakor Nežika!«

»Dobro«, je dejala Mencejka, »poboljšaj se, in rad te bo imel zopet Bog, vesel te bo učitelj in jaz ti bom kupila novo obleko in nove črevlje!«

In tako se je zgodilo. Matijček je ležal še drugega dne, potem pa je zahajal vedno pridno in redno v šolo. Kmalu je popravil, kar je zamudil ter bil končno med najboljšimi učenci . . .

* * *

Mnogo let je minilo od tega dne, ko je pušil Matijček prvo smodko. Danes je že sam svoj gospodar, ima lepo posestvo, lepo ženo in lepé otroke.

Ondi za velikim zrcalom v hiši pa ima tudi lepo škatljico in v nji staro, suho, skoraj docela razpadlo smodko.

In večkrat, kadar se meniva o otrokih, se spominja svojih najmlajših let ter pravi:

»Vidite, gospod, če bi te-le smodke ne bilo, bi bil jaz bržčas sedajle docela izgubljen človek in potepuh, ki ga potikajo po prisilnih delavnicah in ječah! No, takrat sem pušil prvokrat in zadnjokrat, hvala Bogu!«

In Nežika, lepa, čvrsta njegova sestra, ki se bo še letos omožila z Grbičevim mladim doktorjem, se pri takih opombah svojega brata smehlja zadovoljno in srečno, jaz pa se smehljam z njima, svojima dobrima znancema.